

SÁMEDIGGI
SÄMITIGGE
SÄÄ'MTE'ĠĠ
SAAMELAISKÄRÄJÄT

PaKaste
Pohjoisen alueen Kaste

Monialaiset sosiaali- ja terveystalvelut 1.11.2011–31.10.2013

Raportti toiminnasta 1.11.2011–31.10.2013

SaKaste- hanke Saamelaisten sosiaali- ja terveystalveluiden kehittämishanke

SISÄLLYS

- 1 Johdanto
- 2 Tavoitteet
- 3 Toiminta
  - 3.1 Selvitys henkilöstön käytöstä
  - 3.2 Selvitys asiantuntijapalveluiden käytöstä.
  - 3.3 Koulutukset
  - 3.4 Tiedottaminen
  - 3.5 Yhteistyö sidosryhmien kanssa
  - 3.6 Raportointi
- 4 Hankkeen toteutus ja tulokset
- 5 Arviointi
- 6 Kustannusten seuranta
- 7 Johtopäätökset
- 8 Liitteet

1. Johdanto (tiivistelmä)

Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, joka asuu Norjan, Ruotsin, Venäjän ja Suomen alueilla. Heillä on oma historia, kieli, kulttuuri, elinkeinot, elämäntapa ja identiteetti. Saamelaiskansa on kokonainen kansa ja yhteydet yli valtakuntien rajojen ovat tärkeitä. Perustuslaki turvaa saamelaisille Suomen ainoana alkuperäiskansana oikeuden omaan kieleen ja kulttuuriin ja niitä koskevaan itsehallintoon saamelaisalueella. Saamelaiskulttuuri tarkoittaa kieltä, käsityöperinnettä sekä perinteisiä saamelaiselinkeinoja; poronhoitoa, kalastusta, keräilyä ja metsästystä. Kaikki Suomessa puhuttavat saamen kielet ovat uhanalaisia, erityisesti pienemmät inarin- ja koltansaame.

Saamelaisten omakieliset ja kulttuurin huomioivat peruspalvelut sosiaali- ja terveysalalla toteutuvat tutkimusten ja kentän palautteiden mukaan heikosti. Tämän vuoksi saamelaiset ovat eriarvoisessa asemassa omalla kotiseutualueellaan suhteessa muuhun väestöön. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää uhanalaisessa asemassa olevien inarin- ja koltansaamenkielisten palvelujen saatavuuden turvaamiseen ja palvelujen kehittämiseen.

Sakaste -hankkeen tarkoituksena oli parantaa saamelaisten varhaiskasvatus- ja vanhustenpalvelujen laatua ja vaikuttavuutta. Kehittämiskäytännön avulla haettiin saamelaisten parissa tehtävään varhaiskasvatukseen ja vanhustyöhön työmalleja, jotka edistävät saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumista. Kehittämistyö oli prosessiluontoista, teemoitettujen kehittämispäivien (6 kertaa) ja tiimityöskentelyn (20 kertaa) avulla saatiin luotua oppaat saamelaisen vanhustyön ja varhaiskasvatuksen arjen käytäntöihin. *Saamelaisen vanhustyön työkalupakki*, *Saamelaisen varhaiskasvatuksen arjen käytäntöjen opas* ja www.kuati.fi - saamenkieliset varhaiskasvatuksen materiaalipankkisivustot tekevät näkyväksi kielen lisäksi myös saamelaisen kulttuurin ja perinteisen tiedon.

SaKaste-hankkeessa kehittämistyötä tehtiin saamelaiskulttuurin lähtökohdista. Periaatteena oli se, että luodaan saamelaisten kotiseutualueella tehtävään sosiaali- ja terveysalan palveluihin sellaisia työmenetelmiä, jotka huomioivat asiakkaan saamenkielisyyden ja kulttuuritaustan. Kehittämistyön resursseina olivat saamelaiskulttuurin lähtökohdista tuleva ammatillinen ja kulttuurinen kokemusperäinen *tieto*, joka on syntynyt pitkälti saamenkielisten sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden omista saamen kieli- ja kulttuuritaustoista. Kehittäjäasiantuntijatiimien jäsenet ovat olleet ruohonjuuritason työntekijöitä ja näin on varmistunut, että kentän ääni kaikkine yhteisine onnistumisten ja haasteiden vivahteineen on päässyt kuuluviin. Asiakaslähtöisyys näkyi siinä, että työntekijät tuntevat entuudestaan asiakkaansa ja kehittämistyöprosessin aikana he oivalsivat ja oppivat tunnistamaan saamenkielisten asiakkaidensa kulttuuriin ja kieleen perustuvia palvelujen tarpeita.

Sosiaali- ja terveysministeriön myöntämän valtionavustuksen perusteella Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymän ja Saamelaiskäräjien välisen ostopalvelusopimuksen 30.9.2011 mukaan PaKaste II hanke on ostanut erityisasiantuntijuutta saamelaispalvelujen kehittämiseen vanhuspalveluissa ja varhaiskasvatuksessa Saamelaiskäräjiltä ajalla 1.10.2011 - 31.10.2013. Sopimuksen kokonaishinta on 227 600 €.

2. Tavoitteet

Hankkeen ensimmäisenä tavoitteena oli parantaa saamenkielisten sekä kulttuuriin pohjautuvien palveluiden laatua, vaikuttavuutta, saatavuutta sekä kaventaa alueellisia eroja. Tavoitteena oli luoda sosiaali- ja terveydenhuoltoon eheitä saamenkielisiä ja kulttuuriin pohjautuvia palvelukokonaisuuksia ja hyviä toimintamalleja sekä varmistaa saamelaisalueen sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön osaaminen ja saatavuus.

Hankkeen toisena tavoitteena oli lisätä saamelaisten osallisuutta ja vähentää syrjäytymistä vahvistamalla palvelutarjontaa saamelaislasten ja lapsiperheiden tueksi sekä ongelmien ennaltaehkäisyksi.

Hankkeen kolmantena tavoitteena on lisätä saamelaisten terveyttä ja hyvinvointia sekä kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja kehittämällä saamelaisvanhusten palveluja toimintakyvyn ylläpitämiseksi.

3. Toiminta

3.1 Selvitys henkilöstön käytöstä

Irmeli Moilanen, hankekoordinaattori 100 % ajalla 6.2.2012 - 31.10.2013

Työtehtävät:

- Tutustuminen toimintaympäristöön; Saamelaiskäräjät, Poske, PaKaste-II- hankkeet, saamelaisten kotiseutualueen kuntien varhaiskasvatus ja vanhustyö, ohjaajana Pia Ruotsala, Saamelaiskäräjien sosiaali- ja terveyssihteeri.
- Verkostoituminen Saamelaiskäräjien, kuntien edustajien, saamelaisjärjestöjen, Posken Saamelaisyksikön, Posken, PaKaste-osahankkeiden, oppilaitosten ja muiden sidosryhmien kanssa.
- Osallistuminen Posken työkokouksiin ja PaKaste II - hankkeen hallintokokouksiin.
- Toimintasuunnitelman, talousarvion, määrärahaseurannan teko ja seuranta sekä ohjausryhmän sihteerin tehtävät.
- Väliraporttien, maksatushakemusten, laskujen ja loppuraporttien teko.
- Kuuden kehittämisseminaarin ja 20 kehittäjäasiantuntijatiimien työskentelypäivien sekä hankkeen loppuseminaarin käytännönjärjestelyt Saamelaiskulttuurikeskus Sajoksessa Inarissa. Tapahtumien teemojen ja sisältöjen suunnittelu yhdessä Saamelaiskäräjien sosiaali- ja terveyssihteeri Pia Ruotsalan kanssa. Vanhustyön osalta mukana suunnittelussa ja toteutuksessa myös SámiSoster ry:n toiminnanjohtaja Ristenrauna Magga. Tiimityöskentelyn ohjaus yhdessä Pia Ruotsalan kanssa.

- Saamelaisen kulttuurin ja kielen huomioivan koulutusyhteistyön suunnittelua, arviointia, ohjausta ja konsultointia Saamelaisalueen koulutuskeskuksen sosiaali- ja terveydenhoitoalan perus- ja täydennyskoulutusvastaavien opettajien ja oppilaitoksen rehtorien kanssa.
- Saamelaisen varhaiskasvatuksen kolmekielisen materiaalipankki www.kuati.fi sivuston kehittämistyön ohjaaminen yhdessä Solinum Oy:n Janne Mikkolan kanssa.
- Hankkeen arvioinnin suunnittelua yhdessä Posken Saamelaisyksikön suunnittelijoiden Lydia Heikkilän ja Sari Guttormin kanssa.
- SaKaste-hankkeen tavoitteista ja kehittämistehtävästä tiedottaminen ja yhteistyömahdollisuuksien kartoittaminen saamelaisten kotiseutualueen lastenneuvoloiden terveydenhoitajien kanssa.
- Saamelaisen vanhustyön työkalupakki - oppaan kirjoittamista.
- Saamelaisen varhaiskasvatuksen arjen käytäntöjen oppaan kirjoittamista.
- Saamenkielisen materiaalipankin www.kuati.fi materiaalien, kuvien ja käännösten tallennusta ja ylläpitoa sivustolle.

3.2 Selvitys asiantuntijapalveluiden käytöstä

Tietoliikennepalvelut

Kehittämistyön aikana, ajalla 6.2.2013 - 20.9.2013 SaKaste-hankkeessa järjestettiin yhteensä 27 tapahtumaa pääasiassa Saamelaiskulttuurikeskus Sajoksessa, Inarissa; kuusi kehittämispäivää, 20 tiimityöskentelypäivää ja SaKaste-hankkeen loppuseminaari.

Useissa edellä mainituissa tapahtumissa järjestettiin videoneuvottelulaitteiden avulla etäyhteyksiä sekä kehittäjätyöntekijöille ja heidän esimiehilleen saamelaisten kotiseutualueella että asiantuntijapuheenvuoron pitäjille Helsinkiin, Ouluun ja Rovaniemelle. Hankkeella on ollut mahdollisuus käyttää pääasiassa Saamelaiskulttuurikeskus Sajoksen palveluyksikön tietoliikenneyhteyksiä ja palveluja (Elisa Oyj) ja toisinaan usean tapahtuman päällekkäisyyden vuoksi D-Fence Oy:n videoneuvotteluyhteyksiin liittyviä tietoliikennepalveluja.

Hankekoordinaattori on osallistunut Posken ja PaKaste-hankkeen yhteisiin viikko- ja kuukausikokouksiin AC-yhteydellä Inarista. Arcturia Oy:n lisenssi on ollut voimassa työsuhteen alusta syyskuun 2013 loppuun saakka.

Hanke on käyttänyt hallinnoijansa, Saamelaiskäräjien sähköpostia (tietoturvapalvelut, kuukausimaksut ja kalenterit), kopiokonetta, puhelinta ym. jokapäiväiseen työhön liittyviä palveluja, joista Saamelaiskäräjät on laskuttanut hankkeen osuuden kuukausittain. Projektikoordinaattorin käyttöön on hankittu kannettava tietokone, tietokoneohjelmat, erillinen näyttö ja näppäimistö, hiiri ja erillinen kaiutin videoneuvottelua (AC) varten.

Konsulttipalvelut

Saamelaiskäräjien hankintapäätöksen (29.8.2012 Dnro 470/D.3/2012), sekä Saamelaiskäräjien ja Solinum Oy:n välisen sopimuksen (30.8.2013) mukaisesti Solinum Oy:n Janne Mikkola on toteuttanut Saamenkielisen varhaiskasvatuksen materiaalipankki-internetsivuston teknisesti, graafisesti sekä

ohjannut prosessiluontoisesti sivuston suunnitteluun ja toteutukseen liittyvää kehittäjäasiantuntijatiimin työskentelyä yhdessä hakekoordinaattorin kanssa. Tiimi kokoontui ajalla 29.3.2012 - 30.8.2013 (ensimmäinen kokoontuminen hankekoordinaattorin ohjauksessa) yhteensä yhdeksän kertaa. Saamelaiskäräjien ja Solinum Oy:n välisen sopimuksen mukaisesti asiantuntija-palvelu on laskutettu prosessin edetessä 13 kuukausierässä ajalla 1.9.2012 - 30.9.2013. Solinum Oy:n raportti liitteenä. **(liite 1)**

Saamenkielisen varhaiskasvatuksen materiaalipankkisivuston palveluntuottajan hankintamenettely:

Ennen tarjouspyyntöjen lähettämistä SaKaste-hankkeen koordinaattori kuuli asiantuntijoiden konsultaatioita internet-sivuston tarkoituksenmukaisesta hankintamenettelystä. Tarjouspyyntö 272/D.1.1/2012 lähetettiin sähköpostilla 19 palvelun tuottajille konsultaatioiden perusteella. Tarjouspyynnön sisältö: 1.Web-hotelli, levytila, ylläpitopalvelu. 2. Tekninen toteutus prosessityönä yhdessä SaKaste-hankkeen kanssa.3. Sivujen graafinen toteutus/kuvitus.

Määräaikaan mennessä 28.5.2012 klo 16.00 hankekoordinaattorin sähköpostiosoitteeseen saapui kolme tarjousta ja yksi tarjous saapui postitse. Tarjousten saapumisen jälkeen tarjoukset käytiin seikkaperäisesti läpi erillisessä kokouksessa ja pisteytettiin osa-alueittain tarjouspyynnön mukaisten valintaperusteiden mukaisesti. Näin toteutetun arvioinnin tuloksena materiaalipankkisivuston palveluiden tuottajaksi valittiin Solinum Oy, sillä varauksella, että hinnasta ja aikataulusta voidaan vielä neuvotella.

Hankekoordinaattori teki Solinum Oy:lle vastatarjouksen 5.6.2012 Dnro 324/D.1.1/2012 , Solinum Oy jätti ensimmäisen tarkennetun tarjouksen 8.6.2012 Dnro 480/E.c.1.Puhelin- ja sähköpostineuvottelujen ja uuden aikataulutuksen jälkeen Solinum Oy teki toisen tarkennetun tarjouksen 28.8.20012 Dnro 481/E.c.1

Saamenkielisen varhaiskasvatuksen materiaalipankki-internet sivuston kehittämisprosessin palvelun tuottajaksi valittiin Solinum Oy. Perusteluina se, että Solinum Oy:n tarjous täyttää tarjouspyynnössä edellytetyt valintaperusteet kolmen osa-alueen kohdalla erikseen parhaiten ja on näin ollen kokonaisuutena luotettavin vaihtoehto pitkäjänteiseen ja yhteistoimintaan.

Kolmella saamenkielellä toteutetun saamelaisen varhaiskasvatuksen materiaalipankkisivuston aloitus- ja pääsivujen lapsihahmojen kuvitustyön on toteuttanut Tytti Präysy, Paarma Design Oy:stä Suunnittelu ja toteutus tehtiin prosessiluontoisesti yhdessä kehittäjäasiantuntijatiimin kanssa. Tytti Präysy valittiin kuvittajaksi edellä kuvatun tarjouspyyntömenettelyn jälkeen. Kuvitukseen liittyviä tarjouksia saapui vain tämä yksi.

Materiaalipankki- kehittämisprosessin alussa työskentelyn ohjaus- ja konsultaatiotehtävät toteutettiin media-alan tuntiopettaja Markku Virtasen toimesta.

Tulkkauspalvelut

SaKaste-hankkeen toiminta-alue, eli saamelaisten kotiseutualue on nelikielinen. Hankkeen kehittämistyö kohdistui koltan-, inarin- ja pohjoissaamenkieliseen varhaiskasvatus- ja vanhustyöhön. Yhteistyö Norjan ja Ruotsin saamelaisalueiden kanssa on luonnollista ja erityisesti Norjan puolelta on hyvä ottaa mallia saamen kielen ja kulttuurin huomioivista työmallista.

Hankkeessa käytettiin tulkkauspalveluja seuraavasti:

- 5.5.2012 Saamelaisen varhaiskasvatuksen kehittämispäivät II 5.5.2012. Saamelainen kulttuuriperinne – miten hyödyntää ja siirtää saamelaista perinnetietoa päivähoitoon ja kouluun. Asta Baltto, dosentti, Sámi allaskuvla, Kautokeino
Simultaanitulkkeina (saame-suomi) Leena Aikio ja Marja-Sofia Aikio.
- 23.5. - 24.5.2012 Saamelaisen vanhustyön kehittämispäivät I
Saamelaisen vanhustyön lähtötilanne ja saamelaisen vanhustyön kulttuurin ja kielen huomioivat työmenetelmät muistisairaiden hoitoketjussa. *Simultaanitulkkina (suomi-saame) Pentti Pieski.*
- 16.8.2012 Vasu-kehittäjäasiantuntijatiimin työskentelypäivä Inari/Enontekiö/-Rovaniemi/Helsinki videoneuvotteluyhteys. *Tulkkina Siiri Juuso (suomi-saame)*
- 28.9.2012 Saamenkielisen kielipesä- ja päivähoitohenkilöstön kehittämispäivä III.
Musiikki lapsen kasvun ja kielen kehityksen tueksi saamenkielisessä päivähoitossa ja kielipesätoiminnassa. Jessika Lampi. *Tulkkina (suomi-saame) Inga-Maaret Gaup-Juuso.*
- 29.11. - 30.11.2012 Saamelaisen vanhustyön kehittämispäivät II.
Saamelaisten kielen ja kulttuurin huomioiminen hoivapalveluissa. Kristine Gaup Grønmo, johtaja, NUSH, (Nasjonalt utviklingscenter for sykehjemstjenester til den samiske befolkningen) Saamelaisen hoidon ja hoivan kehittämiskeskus, Karasjoki
Simultaanitulkkeina (saame-suomi) Maria-Sofia Aikio ja Anne Kirste Aikio.

Tulkit laskuttivat Saamelaiskäräjien yleisten taksojen mukaisesti.

Käännöspalvelut

Hakkeen taloudelliset resurssit eivät riittäneet käännöspalveluihin niin, että saamen kielilain tavoitteet olisivat toteutuneet. Toiminnassa priorisoitiin käännöspalvelujen käyttöä valitsemalla tärkeimmät käännettävät asiakirjat ja tekstit.

Käännöspalveluiden käyttö:

- Kehittämispäivien (6kpl) ja loppuseminaarin kutsut ja ohjelmat kaikilla kolmella saamen kielillä.
- Norjalaisten asiantuntijoiden kehittämispäivien puheenvuorojen materiaalien käännökset pohjoissaamesta suomeen.
- Hankkeen saamenkielisten internetsivustojen käännöstekstit (www.sosiaalikollega.fi ja www.samediggi.fi)
- Saamenkielisten materiaalipankkisivustojen materiaalien käännöksiä
- Hankkeen mainosstadien ja kirjanmerkkien (käyntikortti) käännökset.

Hankkeessa käytettiin Saamelaiskäräjien käännöspalveluja, jotka laskutettiin yleisten käännöspalvelujen taksojen mukaisesti. Lisäksi käytettiin ulkopuolisten kääntäjien palveluja silloin,

kun Saamelaiskäräjien virallisilla kääntäjillä ei ollut aikaa palveluihin. Ulkopuolisia kääntäjiä olivat: Merja Fofonoff (koltansaame), Hanna Kirprianoff (koltansaame) ja Petter Morottaja (inarinsaame)

Sámi Giellagáldun työntekijät, Miina Seurujärvi (inarinsaame) ja Merja Fofonoff (koltansaame) ovat tehneet kuati.fi -materiaalipankki sivustoon pieniä sanakäännöksiä, kielenhuolto - ja terminologiatöitä. Palvelut korvauksetta.

Asiantuntijapalvelut

SaKaste-hankkeen kehittämistyössä käytettiin asiantuntijapalveluja koko kehittämisprosessin ajan toiminnan tavoitteiden asettamisen, toimintasuunnitelmien, kehittämispäivien ja asiantuntijatiimien työskentelypäivien teemoittelussa sekä koko www.kuati - saamenkielisen materiaalipankkisivuston kehittämisprosessin ajan. Osa asiantuntijapalveluista olivat maksullisia ja osan asiantuntijoiden palveluista hanke sai korvauksetta ns. talkoohengessä. Alla on kerättyä sekä maksulliset että korvauksettomat palvelut. Hankkeelle on aiheutunut matka- ja majoituskuluja osasta asiantuntijapalveluista.

- *Pia Ruotsala, saamelaiskäräjien sosiaali- ja terveyssihteri.* Hankekoordinaattorin ohjaus ja opastus koko hankkeen ajan: saamelaiskäräjien hallintomenettely, taloushallinto, saamelaisen kulttuurin ja kielen huomioiminen varhaiskasvatus- ja vanhustyössä, hanketyöskentelyn käytännöt, asiantuntijatyöntekijöiden tiimityöskentelyn suunnittelun ohjaus vanhustyön kehittämistiimissä ja saamelaisen varhaiskasvatuksen vasu-tiimissä, jne. Palvelut korvauksetta.
- *Ristenrauna Magga, toiminnanjohtaja, Sámi Soster ry:* Saamelaisen vanhustyön kehittämisosion, kehittämispäivien, ja asiantuntijatiimityöskentelyn suunnittelu, ohjaus ja toteutus koko SaKaste-hankkeen ajan.
- *Lydia Heikkilä, suunnittelija, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus-Saamelaisyksikkö.* Hankekoordinaattorin perehdyttäminen ja ohjaaminen hankkeen alussa. Hankkeen arviointisuunnitelman laadinta. Palvelut korvauksetta.
- *Sari Guttorm, suunnittelija, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus-Saamelaisyksikkö.* Hankkeen arviointi. Palvelut korvauksetta.
- *Heli Aikio ja Ritva Kangasniemi, kielipesätyöntekijät Anarâškielâ servi ry:* Inarinsaamenkielisen varhaiskasvatuksen materiaalipankki-sivuston työstäminen ajalla 20.12.2012 - 1.8.2013.
- *Työpanoksen siirto kunnilta:* Enontekiö 8 h, Inari 17 h, Utsjoki 123 h ja Sodankylä 146 h.
- *Inger-Mari Aikio-Arianaick (Imma Filbma- ja Sâtneduodji) :* Saamelainen runous ja kertomaperinne. Saamelaisen vanhustyön kehittämispäivät I 23.5.2012 ja Saamelaisen varhaiskasvatuksen kehittämispäivät III 28.9.2012.
- *Petra Biret Magga-Vars, Mánnu, Saamelainen lastenkulttuurikeskus:* Saamelaisen vuotuiskierron mukaisen varhaiskasvatustoiminnan suunnittelu, toteutus ja arviointi. Saamelaisen varhaiskasvatuksen kehittämispäivät I 18.2.2012. Palvelut korvauksetta.
- *Inarin kunnan psykologit Kimmo Kovanen ja Teemu Paldanius:* Vaikeiden asioiden puheeksi ottaminen saamelaisen päivähoiton ja kielipesätoiminnan arjessa. Saamelaisen varhaiskasvatuksen kehittämispäivät I 18.2.2012 ja Saame-vasu kehittäjäasiantuntijatiimin työpäivä 14.3.2013. Palvelut korvauksetta.

- *Petra Kuuva, inarinsaamenkielisen koulun opettaja:* Koulussa kohdatut kielelliset ja opetukselliset haasteet kielipesälästen koulutiellä ja saamenkielisen varhaiskasvatuksen lapsiryhmän ryhmäyttäminen. Saamelaisen varhaiskasvatuksen kehittämispäivät II 5.5.2012 ja III 28.9.2012.
- *Asta Baltto, dosentti, Sámi allaskuvla, Kautokeino:* Saamelainen kulttuuriperinne – miten hyödyntää ja siirtää saamelaista perinnetietoa päivähoitoon ja kouluun. Saamelaisen varhaiskasvatuksen kehittämispäivät II 5.5.2012
- *Anu Magga, suunnittelija, Saamelaismusiikkikeskus:* Saamelaisen varhaiskasvatushenkilöstön musiikkikoulutuksen ja -kasvatuksen tukeminen. Saamelaisen varhaiskasvatuksen kehittämispäivät III 28.9.2012. Palvelut korvauksetta.
- *Jessika Lampi, musiikkipedagogi:* Musiikki lapsen kasvun ja kielen kehityksen tueksi saamenkielisessä päivähoitossa ja kielipesätoiminnassa. Saamelaisen varhaiskasvatuksen kehittämispäivät III 28.9.2012.
- *Aira Vähärautio, projektipäällikkö, Paula Loukola, kouluttaja, Kirsi Anttila, kehittämiskoordinaattori, Sari Suhonen, PaKaste II Lapsen hyvä arki 2, Pohjois-Pohjanmaa:* Esimerkkejä varhaiskasvatustyön kehittämisprosesseista ja vasu-työskentelyn käytännön toteutuksesta. Saamelaisen varhaiskasvatuksen vasu-kehittäjäasiantuntijatiimin työpäivä I 20.4.2012. (videoyhteys) Palvelut korvauksetta.
- *Helena Guttorm, projektikoordinaattori, Ovttas-projekti:* Saamelainen varhaiskasvatussuunnitelma Norjan saamelaisalueella. Sisältöjä ja käytännön toteutusta. Saamelaisen varhaiskasvatuksen vasu-kehittäjäasiantuntijatiimin työpäivä II 16.8.2012. Palvelut korvauksetta.
- *Marjatta Kekkonen, erikoissuunnittelija, THL:* Kasvatuskumppanuus menetelmänä varhaiskasvatustyössä. Saamelaisen varhaiskasvatuksen vasu-kehittäjäasiantuntijatiimin työpäivä II 16.8.2012 (videoyhteys). Palvelut korvauksetta.
- *Arto Pohjanrinne, Saamelaiskäräjien sosiaali- ja terveyslautakunnan puheenjohtaja:* Puheenjohtajuus Saamelaisen vanhustyön I kehittämispäivillä 23.5.2012.
- *Anne Remes, neurologian erikoislääkäri, professori, Itä-Suomen yliopisto:* Etenevät muistisairaudet saamelaisväestössä. Saamelaisen vanhustyön kehittämispäivät I 23.-24.5.2012.
- *Heidi Eriskén, Utsjoen kunnan johtava terveyskeskuslääkäri:* Saamelaisen muistisairaahan hoito ja miten kieli ja kulttuuri huomioidaan palveluprosesseissa Utsjoen kunnassa. Saamelaisen vanhustyön kehittämispäivät I 23.-24.5.2012. Palvelut korvauksetta.
- *Taina Korhonen, Enontekiön kunnan terveyskeskuslääkäri:* Ikäihmisen kohtaaminen lääkärin työssä Enontekiöllä. Saamelaisen vanhustyön kehittämispäivät I 23.-24.5.2012. Palvelut korvauksetta.
- *Inga Mukku, vanhustyön koordinaattori, PaKaste 2, Rovaniemi:* Vanhustyön kehittäminen. Prosessien mallintamisen merkitys vanhustyössä. Saamelaisen vanhustyön kehittämispäivät I 23.-24.5.2012. Palvelut korvauksetta.
- *Joonas Sippola, sosiaaliohjaaja, Enontekiön kunta. Mirja Laiti, avohoidon johtaja, Inarin kunta. Anitta Kisanlahti, vanhustyön vt.johtaja, Soila Vaara, muistihoitaja, Sodankylän kunta:* Miten

kieli ja kulttuuri huomioidaan saamelaisten kotiseutualueen kuntien vanhustyön palveluprosesseissa. Saamelaisen vanhustyön kehittämispäivät I 23.-24.5.2012. Palvelut korvauksetta.

- *Kristine Gaup Grønmo, johtaja, NUSH, (Nasjonalt utviklingscenter for sykehjemstjenester til den samiske befolkningen) Saamelaisen hoidon ja hoivan kehittämiskeskus, Karasjoki:* Saamelaisten kielen ja kulttuurin huomioiminen hoivapalveluissa. Saamelaisen vanhustyön kehittämispäivät II 29.11. - 30.11.2012.
- *Leena Palojärvi, toiminnanjohtaja, Birgen ruovttus-pärjään kotona-hanke, Sámi Soster ry:* Kulttuurisen kontekstin merkitys järjestölähtöisessä vanhustyössä. Saamelaisen vanhustyön kehittämispäivät II 29.11. - 30.11.2012.
- *Marketta Vuolab, vanhustyöntekijä, Utsjoen kunta.* Miten kotipalvelun tulisi tukea saamelaisten kielellisiä ja kulttuurisia tarpeita. Saamelaisen vanhustyön kehittämispäivät II 29.11. - 30.11.2012.
- *Marjatta Vaarama, professori, ylijohdaja, THL:* Ihmisarvoinen vanhuus. Saamelaisen vanhustyön kehittämispäivät III 22.5.2013. Palvelut korvauksetta.
- *Eлина Uusitalo, ylitarkastaja, sosiaalihuollon valvonta, Valvira ja Eine Heikkinen, ylitarkastaja, sosiaalihuollon lupa-asiat:* Mitä valvontaviranomaiset edellyttävät sosiaalihuollon asumispalveluilta. Saamelaisen vanhustyön kehittämispäivät III 22.5.2013. (videoyhteys) Palvelut korvauksetta.
- *Sirkka Hakkola, Sevettijärvi:* Vanhustyön palveluiden käyttäjän omaisen puheenvuoro. Saamelaisen vanhustyön kehittämispäivät III 22.5.2013. Palvelut korvauksetta.
- *Mirja Laiti, avopalvelun johtaja, Inarin kunta ja Anu Puustinen, avopalvelun ohjaaja, Utsjoen kunta. Tuija Rantatalo, kodinhoitaja, Enontekiön kunnan palveluasuminen. Anna-Liisa Kemppainen, Hoivakoti Anna&Aapeli, Ivalo:* Saamelaisen ikäihmisen palvelu- ja laitosasuminen saamelaisten kotiseutualueella- saamen kielen ja kulttuurin huomioiminen laitos- ja asumispalveluissa. Saamelaisen vanhustyön kehittämispäivät III 22.5.2013. Palvelut korvauksetta.
- *Tuomo Huusko, saamelaispappi, Inarin seurakunta:* Ihmisarvoinen vanhuus. Uskonnon vaikutus ja merkitys saamelaisille ikäihmisille. Saamelaisen vanhustyön kehittäjä-asiantuntijatiimin työpäivä 26.4.2013. Palvelut korvauksetta.
- *Inger-Mari Aikio-Arianaick, Niilas Holmber ja Miro Mantere:* Ima Hutkosat- cd levyiltä BBB-musiikkikappaleen käyttöoikeus materiaalipankin esittelyvideossa.
- SaKaste-hankkeen päätösseminaarin asiantuntijapuheenvuorot:
Palvelut korvauksetta.
  - *Tiina Sanila-Aikio, I varapuheenjohtaja, Saamelaiskäräjät:* Avaussanat.
  - *Olli Kerola, apulaisosastopäällikkö, Sosiaali- ja terveysministeriö:* Kaste-ohjelman mahdollisuudet saamelaisten palveluiden kehittämisessä.
  - *Ristenrauna Magga, sosiaalineuvos, toiminnanjohtaja, Sámi Soster ry:* Tavoitteena yhdenvertaiset palvelut saamelaisessa vanhustyössä.
  - *Leena Meriläinen, Pohjois-Suomen Kaste-ohjelmapäällikkö:* Saamelaiset Pohjois-Suomen Kaste ohjelmassa.

- *Pirjo Lotvonen, lastenhoitaja, koltansaamenkielipesä Pe'sser Ivalo:* Saamelaista sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä toimintamalleja kehittämässä - kehittäjäasiantuntijoiden kokemuksia.
- *Mirja Laiti, avohoidon johtaja, Inarin kunta:* Saamelaisten toimintamallien levittäminen ja juurruttaminen palveluissa - edellytykset ja haasteet.
- *Liisa Holmberg, rehtori, Saamelaisalueen koulutuskeskus:* Saamelaisten toimintamallien huomioiminen sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksessa.
- *Sirpa Pietikäinen, europarlamentaarikko, Euroopan parlamentti:* Saamelaisten hyvinvoinnin edistäminen Euroopan Unionissa.

www.kuati-saamenkielisen materiaalipankki-sivuston kehittämistyössä mukana olleet asiantuntijat:

Palvelut korvauksetta.

- *Pasi Aikio, järjestelmäasiantuntija, Saamelaiskäräjät.*
- *Pietari Seppänen, vs. järjestelmäasiantuntija, Saamelaiskäräjät*
- *Joonas Saari, vastaava AV-tekniikko, Saamelaiskäräjät.*
- *Janne Lappalainen, oa. äänitekniikko, Saamelaiskäräjät.*
- *Erkki Feodoroff, mediaopettaja, Saamelaisalueen koulutuskeskus.*
- *Kimmo Taskinen, atk-asiantuntija.*
- *Ulla Aikio-Puoskari, koulutussihteeri, Saamelaiskäräjät.*
- *Hannu Kangasniemi, oppimateriaalisihteeri, Saamelaiskäräjät.*
- *Tiina Aikio-Sanila, opettaja, Saamelaisalueen koulutuskeskus. I varapuheenjohtaja, Saamelaiskäräjät.*
- *Ritva Torikka, Unná Junna-lastenohjelman tuottaja, Yle Sápmi.*
- *Kerttu Vuolab, kirjailija, tuntiopettaja, Saamelaisalueen koulutuskeskus.*
- *Eeva-Liisa Rasmus, projektipäällikkö, Virtuaalikoulu, Saamelaisalueen koulutuskeskus.*
- *Tero Riskilä, atk-tukipalvelut, Saamelaisalueen koulutuskeskus.*
- *Markku Virtanen, media-alan tuntiopettaja, Saamelaisalueen koulutuskeskus.*
- *Merja Fofonoff, kielityöntekijä, Sámi-kielikaltio-hanke Saamelaiskäräjät.*
- *Miina Seurujärvi, kielityöntekijä, Sámi-kielikaltio-hanke Saamelaiskäräjät.*
- *Stina Roos, suunnittelija, Lasten kulttuurikeskus, Saamelaiskäräjät.*
- *Ulla Isotalo, valokuvaaja, tiedottaja, Saamelaisalueen koulutuskeskus.*
- *Marianna Ohtonen, Papunet-verkkopalveluyksikön johtaja, Kehitysvammaliitto ry*

3.3 Koulutukset

SaKaste-hankkeen työajalla tai kustannuksella ei järjestetty koulutuksia, mutta Saamelaiskäräjien sosiaali- ja terveysasihteeri, hankekoordinaattori ja kehittäjäasiantuntijat olivat aktiivisesti mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa saamelaisen kulttuurin ja kielen huomioivia sosiaali- ja terveysalan täydennyskoulutuksia. Nämä koulutukset täydensivät hankkeen kehittämisprosessin tiedontuotantoa ja vahvistivat saamenkielisten sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden osaamista. Koulutuksen järjestäjänä oli Saamelaisalueen koulutuskeskus. Hankekoordinaattori osallistui koulutuksiin omalla ajallaan.

Hankkeen aikana suunniteltu ja toteutettu saamen kielen ja kulttuurin liittyvä teoreettinen ja käytännön opetus juurtuvat Saamelaisalueen koulutuskeskuksen opetustarjontaan hankkeen jälkeen. Saamelaisen sosiaali- ja terveysalan palveluhenkilöstön lisäkoulutus 10 ov tulee ”korvamerkityksi”

vuosittain oppilaitoksen täydennys-koulutusresursseihin. Hankkeen tuotokset ”Saamelaisen vanhustyön työkalupakki”, ”Saamelaisen varhaiskasvatuksen arjen käytäntöjen opas” sekä saamenkielinen varhaiskasvatuksen virtuaalinen materiaalipankki www.kuati.fi on suunniteltu otettavaksi oppimateriaaliksi oppilaitoksen sosiaali- ja terveysalan sekä päivähoitajakoulutukseen.

Koulutukseen liittyvät työkokoukset ja koulutukset SaKaste-hankkeen aihepiiristä:

- 24.4.2012 Tapaaminen Saamelaisalueen koulutuskeskuksen Davvi-hankkeen työntekijöiden Bigga-Helena Magga ja Anne-Marie Kalla kanssa.
- 26.4.2012 Tapaaminen Saamelaisalueen koulutuskeskuksen ja Inarin kunnan edustajien kanssa. Maritta Mäenpää, Leena Kiviniemi, Aila Niemelä, Janne Näkkäläjärvi
- 6.11.2012 Sàmi Soster ry:n järjestämä luento Inarin Sajoksessa: Saamelaiseen kulttuuriin pohjautuva lastenkasvatus 6.11.2012, Asta Balto. Hankekoordinaattori ja osa saamelaisen varhaiskasvatuksen asiantuntijatiimin jäsenistä osallistuivat omalla ajallaan. (videoyhteys)
- 24.1.2013 Janne Näkkäläjärvi, kehitysjohtaja, Sakk: Tapaaminen saamelainen sote - täydennyskoulutus -teemaan liittyen.
- 5.2.2013 Anni-Siiri Länsman, johtaja Giellagas-instituutti, Oulun yliopisto: Neuvottelut tutkimus- ja materiaalipankin sisältöjen käännöstöistä opiskelijatyönä.
- 7.2.2013 Kielenelvytysseminaari, Giellagas-instituutti. Hankekoordinaattori ja osa saamelaisen varhaiskasvatuksen asiantuntijatiimin jäsenistä osallistuivat omalla ajallaan.
- 18.3.2013 Leena Kiviniemi, sote-vastuuopettaja, Sakk: Perhepäivähoitajien ”Monikulttuurisuus” -osatutkinnon tutkintokriteerien muutosesitykseen liittyvä palaveri (saamelaisten huomioiminen Suomen vähemmistönä ja alkuperäiskansana).
- 27.3.2013 Teija Linnanmäki, inarinsaamenkielisten oppilaiden kanssa materiaalipankkiin liittyvän yhteistyön suunnittelua
- 2.4.2013 Lay:n opiskelijan kanssa palaveri mahdollisista tutkimuskohteista SaKaste- hankkeen aihepiiristä.

3.4 Tiedottaminen

SaKaste-hankkeen tiedontuotannon ja vaikuttavuuden tavoitteena oli saamelaisen sosiaali- ja terveyspalveluiden henkilöstön osaamisen vahvistaminen päättäjien saamen kielen ja kulttuurin huomioivan toiminnan tietoisuuden lisääminen.

Saamelaisen vanhus- ja varhaiskasvatustyön kehittämispäivien ja SaKaste-päätösseminaarin avulla tehty tiedottaminen.

Kohderyhmät ja muut osallistujat:

- Saamelaisten kotiseutualueen kuntien johtavat virkamiehet ja poliittiset päättäjät sosiaali- ja terveysalalla
- Saamelaiskäräjät
- Saamelaisalueen Poske
- Saamelaisten kotiseutualueen terveydenhoitajat
- Saamenkieliset vanhustyön ja varhaiskasvatuksen työntekijät ja heidän esimiehensä
- Saamenkieliset varhaiskasvatuksen työntekijät ja heidän esimiehensä
- Saamelaisalueen koulutuskeskus

- Kaste-organisaatio /STM
- Pohjois-Suomen Kaste - organisaatio.
- Posken organisaatio
- Europarlamentaarikko Sirpa Pietikäinen

Media- ja internet näkyvyys:

- www.samediggi.fi
- www.sosiaalikallega.fi
- 23.5.2012 Uutinen saamelaisen vanhustyönkehittämispäivistä Yle-Sáme- radiossa, Yle-Sáme nettisivuilla sekä Oddasat-TV-uutisissa.
- Mediatiedotteet kehittämispäivien ja päätösseminaarin yhteydessä
- www.kuati.fi- sivuston esittelyvideo <http://www.youtube.com/watch?v=XlOft2qP8o0>
- 19.9.2013 saamenkielinen juttu SaKaste-hankkeen päätösseminaarista Yle- Sáme-radion nettisivulla
- 26.9.2013 Lapin Kansa: saamenkielinen lehtijuttu SaKaste-hankkeesta
- Juttu SaKaste-hankkeen tuotoksista Pohjois-Suomen Soste-kirjeessä sekä Helsingin Soste-kirjeessä

Mainosmateriaalit:

- SaKaste-roll-up – julisteet neljällä kielellä
- SaKaste-kirjanmerkit neljällä kielellä, jotka toimivat myös hankekoordinaattorin käyntikorttina
- SaKaste- PowerPoint- animaatioesitys

3.5 Yhteistyö sidosryhmien kanssa

SaKaste- hanke on tehnyt tiivistä yhteistyötä Saamelaiskäräjien sihteeristön ja projektien, saamelaisten kotiseutualueen kuntien vanhustyöhön ja varhaiskasvatukseen liittyvien työnantajien, Posken, Posken saamelaisyksikön, PaKaste-hankkeiden ja muiden sidosryhmien kanssa. Yhteistyön tavoitteena on ollut alueen eri toimijoiden edustajien osallistaminen SaKaste-hankkeen kehittämisprosessiin. Tavoitteet ovat onnistuneet, sillä hankkeen kehittämisprosessissa tehtyihin tuotoksiin on saatu paljon asiantuntijoiden materiaalia ja tietoa korvauksetta. Yhteistyö ilmenee tarkemmin tämän raportin muissa luvuissa.

Hankesuunnitelma sisältää saamelaisten kotiseutualueen lastenneuvolatoiminnan saamen kielen ja kulttuurin huomioivien työmenetelmien kehittämisen. Hankekoordinaattori oli yhteydessä lastenneuvoloiden terveydenhoitajiin informoimalla hankkeen tavoitteista. Yhteistä aikaa työkokoukselle yhteistyön suunnittelua varten ei löytynyt, mutta Saamelaiskäräjien Sáme-kielikaltiohanke jatkoi SaKaste-hankkeen työtä tavoitteenaan saada uusinta tutkimustietoa neuvolahenkilöstön käyttöön ja tätä kautta auttaa heitä huomioimaan monikielisten ja -kulttuuristen perheiden erityistarpeet.

Saamelaisten kotiseutualueella tulee huomioida myös raja-alueyhteistyön mahdollisuudet saamenkielisiä sosiaali- ja terveyspalveluja järjestettäessä ja kehitettäessä. SaKaste-hankkeen kehittämiskohteiden ammattiryhmät, eli saamenkielisten varhaiskasvatus- ja vanhustyön henkilöstön toiminta-alue on Norjan saamelaisalueen rajanaapurina Inarissa, Enontekiöllä ja Utsjoella. Hankehakemukseen on merkitty pohjoismainen yhteistyö, joka on perusteltua olemassa olevien käytäntöjen (mm. Tenolaakson Sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämishanke.) sekä historiallisten, saamelaisten yli rajojen ulottuvaan elinkeinojen (poronhoito, kalastus ja kaupankäynti) ja sosiaalisen kanssakäymisen (sukulaisuussuhteet) perinteeseen. SaKaste-hankkeen edellä mainittu yhteistyö ei onnistunut, sillä STM ei myötänyt lupaa hankkeelle kahteen (1. saamelaisen varhaiskasvatuksen työntekijät, 2. saamelaisen vanhustyön työntekijät) Norjan Karasjoelle ja Kautokeinoon suunniteltuihin uluoulkomaanmatkoihin, jotka olisivat edesauttaneet kielen ja kulttuurin huomioivien työmallien kehittämistyössä.

Hankkeella oli saamelaisten kotiseutualueen kunnista ja keskeisimmistä sidosryhmän edustajista koostuva ohjausryhmä, jonka tehtävänä oli tukea ja kehittää hankkeen toteutusta. Ohjausryhmä on kokoontunut seitsemän kertaa.

Hankekoordinaattori on vierailut Enontekiöllä, Sevettijärvellä, Vuotsossa, Utsjoella ja Inarissa saamenkielisisä päiväkodeissa, kielipesissä ja tavannut vanhustyössä toimivia kuntien työntekijöitä ja esimiehiä.

Hankekoordinaattori on osallistunut kaksi kertaa Saamelaiskäräjien sosiaali- ja terveyslautakunnan kokoukseen esitellen lautakunnan jäsenille SaKaste-hankkeen toimintaa.

Hankekoordinaattorin osallistuminen Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen verkostotapahtumiin ja muut kehittämistyöhön liittyvät matkat.

- Poske - työpalaveri joka tiistai (video)
- PaKaste- työpalaveri kerran kuukaudessa ja neuvottelukunnan kokoukset 2 kertaa (video)
- 18.4.-19.4.2012 Verkostot vuoropuhelussa-konferenssi, Rovaniemi.
- 30.3.2012 Tutustuminen Posken toimistoon Rovaniemellä.
- 8.6.2013 SaKaste-esitys Lapin Aluehallintoviraston ja saamelaisalueen opetus-, sosiaali- ja terveydenhuollon työkokouksessa Sajoksessa.
- 12.6.-13.6.2012 Poske-päivät, Inari
- 4.9.2012 Poske-työkokous, Rovaniemi
- 13.9. - 14.9.2012 Lapin sosiaali- ja terveysturvan syyspäivät, Levi
- 31.10. -1.11.2012 Tarjolla herkkuja PaKasteesta - seminaari sekä PaKaste2 neuvottelukunnan kokous. Molemmissa SaKaste esitys. Oulu.
- 8.5.2013 Materiaalipankki-työkokous, Solinum Oy, Rovaniemi.
- 11.6.2013 Poske-työkokous, Rovaniemi
- 12.6.-14.6.2013 Poske-päivät ja vasu-työskentelypäivä, Enontekiö
- 6.9.2013 Vasu-työskentelypäivä, Karigasniemi

3.6 Raportointi

- Väliraportti I 1.1.2012–30.4.2012
- Väliraportti II 1.5.2012–31.12.2012
- Väliraportti III 1.1.2013 - 30.4.2013
- Saamelaiskäräjien toimintakertomukseen 2012 selvitys SaKaste -hankkeesta
- Saamelaisen vanhustyön työkalupakki sähköisessä muodossa

- Saamelaisen varhaiskasvatuksen arjen käytäntöjen opas sähköisessä muodossa.
- Inarin-, koltan- ja pohjoissaamenkielisen varhaiskasvatushenkilöstön www.kuati.fi -materiaalipankkisivusto. Avoimna tässä vaiheessa vain saamenkieliselle varhaiskasvatushenkilöstölle.
- Saamelaisen vanhustyön posterit (2 kpl) kolmella saamen kielellä ja suomeksi
- Saamelaisen varhaiskasvatuksen posterit kolmella saamen kielellä ja suomeksi
- www.kuati.fi -materiaalipankkisivuston esittelyvideo <http://www.youtube.com/watch?v=XIOft2qP8o0>
- PaKaste-hankkeen työkalukirja-raportti 2010 - 2013, sisältää kolme lukua SaKaste-hankkeesta

4. Hankkeen toteutus ja tulokset

Saamenkielisten varhaiskasvatuksen ja vanhustyön henkilöstön osaamisen turvaamiseksi haluttiin löytää työpaikoille toiminta- ja työmalleja, joiden avulla tavoite saamenkielisten ja kulttuuriin pohjautuvien palveluiden laadusta, vaikuttavuudesta ja saatavuudesta parantuvat. Kehittämisprosessissa järjestettiin kehittämispäiviä ja työskenneltiin saamenkielisistä sote-alan työntekijöistä koostuvista kehittäjäasiantuntijatiimeissä. Nämä kolme tiimiä olivat *saamenkielisen varhaiskasvatuksen vasu-tiimi* ja *materiaalipankkitiimi* sekä saamelaisen vanhustyön *kehittäjäasiantuntijatiimi*.

SaKaste hankkeen aikana järjestettiin kuusi kehittämispäivää, joiden aikana kuultiin asiantuntijapuheenvuoroja saamelaista vanhus- ja varhaiskasvatusta koskevista teemoista. Kehittämispäivien aikana kartoitettiin myös niitä tiedon ja osaamisen kehittämisen tarpeita, joita työpaikoilla oli. Tämän jälkeen päädyttiin kehittämään *saamelaisen vanhustyön työkalupakki* ja *saamelaisen varhaiskasvatuksen arjen käytäntöjen opas*, jotka sisältävät saamenkielisten ja kulttuuriin pohjautuvia työmalleja ja arjen käytäntöjä. Materiaalipankkitiimin tuotos, eli inarin-, koltan ja pohjoissaamenkielinen virtuaalinen materiaalipankki varhaiskasvatuksen työntekijöille, oli määriteltynä jo hankesuunnitelmassa.

Hankeaikana järjestettiin yhteensä 26 tapahtumaa, joissa osallistujia oli kaiken kaikkiaan 329 henkilöä. (**liite 2**)

Kehittämistyötä teimme *prosessiluontoisesti*, mikä tarkoittaa sitä, että ensin kartoitettiin tarpeet, sitten asetettiin tavoitteet, joita kohden edettiin suunnitelmallisesti. Lähtökohdista oli, että kehittämistyötä tehtiin *saamelaiskulttuurin lähtökohdista*. Ajatuksena se, että sosiaali- ja terveysalan palvelut tuotetaan saamen kulttuurin lähtökohdista ja saamenkielisinä niin, että saamelaisen asiakkaan kielelliset ja kulttuuriset tarpeet huomioidaan.

Kehittämistyön resursseina olivat saamelaiskulttuurin lähtökohdista tuleva ammatillinen ja kulttuurinen kokemusperäinen *tieto*, joka on syntynyt pitkälti saamenkielisen kehittäjäasiantuntijoiden omista saamen kieli- ja kulttuuritaustoista. Kehittäjäasiantuntijat tulivat saamelaisten kotiseutualueen eri alueilta ja kieliryhmistä. Näin jokainen osallistuja toi kehittämistyöhön mukanaan oman ainutlaatuisen kokemuksensa omasta kulttuurisesta työympäristöstään, jonka hän jakoi muiden osallistujien kanssa.

Ohjatuilla ja teemoitetuilla työskentelypäivillä näiden kokemusten jakaminen ja työelämän todellisten tilanteiden reflektointi vahvistivat työntekijöiden omaa osaamista ja sen lisäksi toivat tietoa ja materiaalia kulttuurin ja kielen huomioivien työmallien keräämiseen ja suunnitteluun.

Asiakslähtöisyys näkyi siinä, että työntekijät tuntevat asiakkaansa. Työntekijät oivalsivat ja oppivat tunnistamaan kehittämistyöprosessin aikana saamenkielisten asiakkaidensa kulttuurin ja kieleen perustuvia palvelujen tarpeita.

1) Saamelaisen vanhustyön työkalupakki:

Ensimmäisten saamelaisen vanhustyön kehittämispäivien tuloksena päädyttiin laatimaan pitkälti kokemukseräiseen tietoon perustuvan, sähköisessä muodossa kuntiin ja työpaikoille jaettavan Saamelaisen vanhustyön työkalupakin, joka sisältää:

- Käytännön ohjeet ja suositukset siitä, miten saamelainen ikääntynyt asiakas voi säilyttää ja ylläpitää kieltään, kulttuuriaan ja identiteettiään vanhustenhuollon asiakkaana.
- Perehdyttämisohjeet työyhteisön uusille työntekijöille
- Selityksiä siitä, mitä saamelainen vanhustyö tarkoittaa

SaKaste • Saamelaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämisrakenne -hanke

Tavoitteena saamenkielisten ja kulttuuriin pohjautuvien palveluiden laatu, vaikuttavuus ja saatavuus

SAAMELAISEN VANHUSTYÖN TYÖKALUPAKKI

- Miten toimin, kun asiakkaana on saamelainen ikäihminen?

Saamelaisen vanhustyön työkalupakin teemat

- 1. Kulttuuritausta**
  - Saamelaiset alkuperäiskansana
  - Saamen kielen ja kulttuurin merkitys hyvinvoinnille
- 2. Elämänhistoria, elämänehdot ja vuorovaikutus**
  - Saamelainen ikääntynyt ihminen
  - perheyhteisön voimavarana
  - Muistelu, tarinat, kertomukset ja joiut
- 3. Luottamuksellisen suhteen rakentaminen**
  - Saamelainen puhekielinen ja kommunikointitavat
  - Saamelaisten tottumusten ja menettelytapojen huomioiminen
- 4. Arjesta selviytyminen ja toimintakyvyn edistäminen**
  - Saamelaisen elämäntavan ja vuotuiskierron huomioiminen
  - Muistisairausten huomioiminen
  - Kuntouttava työote
  - Terveystien ja hyvinvoinnin edistäminen
- 5. Saamelainen ikääntynyt vanhustenhuollon asiakkaana**
  - Palvelutarpeen selvittäminen
  - Hoito- ja palvelusuunnitelma
  - Kotihoidon asiakkaana
  - Siirtyminen kotoa palveluasumiseen /laitoshiitoon
  - Tehostetun palveluasumisen /laitoshoidon asiakkaana
  - Uskonto, kuolema ja surutyö
- 6. Sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilöstö**
  - Saamen kielen käyttäminen
  - Työntekijän perehdyttäminen, ohjaus ja tukeminen
  - Sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilöstön vastuu
  - Palveluista tiedottaminen

2) Saamelaisen varhaiskasvatuksen arjen käytäntöjen opas:

Saamelaisten kotiseutualueella ja sen ulkopuolella tehtävään varhaiskasvatukseen oli kehittämiskokemuksien avulla löydettävä saamelaiselle varhaiskasvatukseen sellaiset työmallit, jotka auttavat ja tukevat henkilöstön osaamista kasvatustyössään niin, että saamelaislasten kielelliset ja kulttuuriset oikeudet toteutuvat.

Kielelliset ja kulttuuriset oikeudet saamelaisessa varhaiskasvatuksessa tarkoittavat sitä, että

- Saamelainen kulttuuri siirtyy lapsille
- Lasten saamelainen identiteetti vahvistuu
- Saamen kielet siirtyvät sukupolvelta toiselle
- Saamen kielet elpyvät
- Saamelainen perinteinen tieto siirtyy lapsille
- Perheen, suvun ja yhteisön perinteinen merkitys lasten kasvatusvastuussa säilyy ja vahvistuu

Saamenkielisille varhaiskasvatustyksiköille tarkoitettu opas perustuu Saamelaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja toimii

- Työntekijöiden perehdytyksen ja vuorovaikutuksen työvälineenä.
- Pohjana yksiköiden lapsiryhmien vasulle (varhaiskasvatussuunnitelma).
- Pohjana lapsikohtaiselle vasulle.
- Pedagogisen johtamisen työvälineenä.
- Oppaaseen kirjataan päiväkodin/kielipesän sopimukset, miten toimimme.
- Kyseessä on jatkuva prosessi, jota kehitetään henkilöstön ja varhaiskasvatustyksikön tarpeiden mukaan.

(liite 3 posterit 1,2 ja 3)

3) Kolmikielinen materiaalipankkisivusto, joka sisältää saamenkieliset ja -kulttuuriset toimintamenetelmät:

Inarin- koltan- ja pohjoissaamenkielinen varhaiskasvatushenkilöstön www.kuati.fi -materiaalipankkisivuston tavoitteena on olla ulkoasultaan iloinen, motivoiva, houkutteleva, värikäs ja leikkisä. Sivuston tehtävä on tukea kielen ja kulttuurin oppimista ja opettamista. Se on helppo, johdonmukainen ja selkeä. Se on opettava sivusto: kielellisesti, kulttuurisesti ja pedagogisesti. Sivuston on tarkoitus olla helppo työkalu ensisijaisesti saamelaisen varhaiskasvatuksen parissa työskenteleville, mutta myöhemmin internetissä julkistettuna myös vanhemmille ja muille kiinnostuneille. Sivusto tulee sisältämään materiaalia, tekemisvinkkejä, tietoa ja käytännön apua saamelaisen päivähoiton parissa työskenteleville. Se sisältää kuvapankin, videoita, tekstejä, linkkejä ja suljetun keskustelufoorumin. Myöhemmin myös avoimen keskustelufoorumin sekä artikkeli / blogi -systeemin, jonka kautta voisi jakaa ajankohtaista tietoa. Sivusto voisi toimia asiantuntijuus/opiskelualustana ja sivun käyttäjät voisivat opiskella itsenäisesti ja kehittää omaa osaamistaan.

(liite 4)

4.1 Tuloksia hankkeen yhteisiin tavoitteisiin

SaKaste-hankkeen kehittämistyön avulla jatkettiin aikaisemmin Saamelaiserityisen palvelu vanhustyössä -mallinnuksessa (Saamelaisen/saamenkielisten sosiaalipalvelujen kehittämissuunnitelma 2007–2009) luotujen toimintamallien juurruttamista, kehittämistä ja tunnetuksi tekemistä.

Saamenkielisten ja kulttuuriin pohjautuvien laatu, vaikuttavuus ja saatavuus parantuu, kun kehittämissuunnitelman aikana työntekijöiden ja heidän esimiestensä osaaminen on vahvistunut kehittämissuunnitelmaan osallistumisen kautta. Kehittäjäasiantuntijoiden ja muiden osallistujien tieto ja

tiedostaminen on parantunut siitä, mitä saamen kulttuurin ja kielen huomioiva vanhus- ja varhaiskasvatustyö on.

Sakaste -hankkeessa kehitetyt tuotokset juurtuvat saamelaisen vanhus- ja varhaiskasvatustyöhön, kun kulttuurin ja kielen huomioivat työmallit otetaan aktiivisesti käyttöön työpaikoilla ja koulutusohjelmissa.

5. Arviointi

SaKaste-hankkeen kehittämisprosessin aikana kerättiin kehittäjäasiantuntijoiden palautteita seuraavasti:

Osallistujien palautekysely Saamelaisen varhaiskasvatuksen kehittämispäiviltä 28.-29.9.2012.
20 osallistujaa /7 vastausta.

Materiaalipankkitiimin kehittäjäasiantuntijoiden näkemyksiä, kokemuksia ja mielipiteitä oman osaamisen vahvistumisesta 13.12.2012, 23.1.2013, 20.2.2013.

Saamelaisen vanhustyön kehittäjäasiantuntijoiden oman osallistumisen arviointikysely 30.11.1012.
18 osallistujaa/ 7 vastausta.

Saamelaisen vanhustyön kehittäjäasiantuntijoiden oman osallistumisen arviointikysely 30.11.1012.
14 osallistujaa /14 vastausta.

Palautteiden mukaan kehittämisprosessin aikaiset tapaamiset ovat olleet positiivinen ja voimaannuttava kokemus. Saamelaisen sosiaali- ja terveyspalveluiden parissa työskentelevien on hyvä verkostoitua yli kielirajojen ja kokemusten mukaan on hyvä kun voi puhua saamea ja vahvistaa omaa ammatillista osaamista vuorovaikutuksen kautta. Uusia työmalleja ja yhteistyöideoita syntyi ja tapaamisten avulla edistettiin työntekijöiden rohkeutta käyttää omaa kieltään työyhteisössä. Työntekijöiden oma kuva saamen kielten ja kulttuurin ylläpitäjänä työyhteisöissään selkiintyi ja vahvistui.

Hankekoordinaattorin näkökulmasta saamelaisen sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämistyö onnistui tuloksellisesti. SaKaste - hankkeen laajoista ja monimuotoisista kehittämiskohteista ja tavoitteista huolimatta kehittämisprosessin aikana saatiin aikaan konkreettisia tuotoksia, jotka sisältävät saamen kielen ja kulttuurin huomioivia työmalleja ja toimintaohjeita. Saamelaisen varhaiskasvatuksen ja vanhustyön parissa työskentelevät työntekijät ja heidän esimiehensä sitoutuivat kehittämistyöhön hyvin ja kokivat työn merkitykselliseksi, joka oli onnistumisen kannalta ensiarvoisen tärkeää.

SaKaste-hankkeen aikaisen kehittämistyön onnistumisen kannalta tärkeää oli se, että Saamelaiskäräjät toimi hankkeen hallinnoijana. Saamelaiskäräjien sosiaali- ja terveystieteiden rooli hankekoordinaattorin ohjaajana takasi sen, että Saamelaiskäräjien linjaukset saamelaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämisestä toteutuivat ja kehittämistyö ohjautui oikeaan suuntaan. Yhteistyö oli helppoa ja mutkatonta, koska hankkeen toimisto sijaitsi samassa rakennuksessa Saamelaiskäräjien sihteeristön ja eri projektien kanssa. Myös se, että saamelaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen asiantuntijat eri järjestöistä ja sidosryhmistä ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta lähtivät kehittämistyöhön varauksetta ja usein vastikkeetta mukaan, oli onnistumisen kannalta tärkeää. Erityisen tärkeä rooli saamelaisen vanhustyön kehittämisen kannalta oli Sami Soster Ry:llä. Saamelaiskulttuurikeskus Sajoksen erinomaiset tilat, tekniikka ja palveluyksikön työntekijät takasivat sen, että hankkeen aikana järjestetyt tapahtumat onnistuivat erinomaisesti.

Hankearvioinnin tekee Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen saamelaisyksikön suunnittelija Sari Guttorm.

6. Kustannusten seuranta

Sosiaali- ja terveysministeriön myöntämän valtionavustuksen perusteella Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymän ja Saamelaiskäräjien välisen ostopalvelusopimuksen 30.9.2011 mukaan PaKaste II hanke on ostanut erityisasiantuntijuutta saamelaispalvelujen kehittämiseen vanhuspalveluissa ja varhaiskasvatuksessa Saamelaiskäräjiltä ajalla 1.10.2011 - 31.10.2013. Sopimuksen kokonaishinta on 227 600 €. Hanketoiminnan aikana määrärahasta käytettiin yhteensä 227 597,37 €.

Saamelaiskäräjät on toteuttanut kirjanpidon SaKaste-hankkeen omalla kustannuspaikalla ja laskuttanut asiantuntijapalvelua seuraavasti:

1. 1.10.2011 - 31.12.2011	1 021,89 €
2. 1.1.2012 - 30.4.2012	22 703,80 €
3. 1.5.2012 - 31.12.2012	83 420,76 €
4. 1.1.2013 - 30.4.2013	36 216,87 €
5. 1.5.2013 - 31.10.2013	84 234,05 €

Laskujen liitteiksi Saamelaiskäräjät on toimittanut pääkirjat, tuloslaskelmat, kuluseurannat ja toimintaraportit jokaiselta laskutusajalta. Liitteenä hankkeen kustannusseuranta (**liite 5**)

7. Johtopäätökset

Saamelaiset työntekijät tarvitsevat myös jatkossa omaa keskinäistä asiantuntijaverkostoa, jossa he voivat vahvistaa kulttuurisia työmenetelmiä sekä omaa ammatti-identiteettiään. On tärkeätä, että kehittämistyötä voitaisiin tehdä kaikilla kolmella saamen kielellä ja edistää samalla terminologista kehitystä.

Saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteuttaminen sosiaali- ja terveydenhuollossa edellyttää positiivista erityiskohtelua, jonka toteuttamiseksi tarvitaan saamelaiskäräjien kanssa yhteistyössä laadittu suunnitelma. Pohdittaessa tulevaisuuden uudistuksia ja sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamista ja kehittämistä tulee saamelaisten kannalta huomioida ILO 169 -sopimuksen ja pohjoismaisen saamelaissopimuksen velvoitteet.

ILO 169 -sopimuksen ja saamelaissopimuksen velvoitteet edellyttävät julkista valtaa turvaamaan saamelaisille riittävät kieleen ja kulttuuriin mukautetut sosiaali- ja terveyspalvelut, palvelut on suunniteltava ja hallinnoitava yhteistyössä saamelaisten kanssa, eivätkä valtioiden rajat saa olla palvelujen järjestämisen tai kehittämisen esteenä.

Liitteet:

1. Solinum Oy:n raportti
2. Yhteenveto hankkeen aikana järjestetyistä tapahtumista
3. Posterit 1,2 ja 3.
4. Kuati.fi - esittely.
5. Kustannusten seuranta